

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی

سال سیزدهم، شماره‌ی ۴۱
بهار ۱۳۹۲، صفحات ۱۱۱-۹۳

دکتر مه‌ری اذانی^۱
سعید بوستانی^۲

تحلیلی بر عوامل موثر در مهاجرت‌های روستایی - شهری نمونه موردی (شهرستان ممسنی)

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۰۸/۱۵

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۰۶/۱۵

چکیده

موضوع مهاجرت‌های روستایی- شهری همواره مورد توجه اندیشمندان علوم اجتماعی، جغرافی‌دانان و اقتصاددانان بوده است. مقاله حاضر در پی یک مطالعه موردی از وضعیت مهاجرین روستایی در شهرستان ممسنی تدوین شده است. نگرش ساختاری توجه به علل و عوامل مهاجرت‌های روستایی و محدودیت‌های مهاجرین در مبدا مهاجرت خود هدف و دیدگاه غالب در این مقاله است. روش این پژوهش بر اساس هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی - موردی، تحلیلی است. محدوده مطالعه نیز شامل شهرستان ممسنی بوده که اطلاعات مورد نیاز آن با استفاده از روش کتابخانه‌ای و اسنادی و تهیه پرسشنامه به دست آمده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم افزارهای GIS و SPSS انجام و با استفاده از آزمون‌های ANOVA و پیرسون تحلیل و استنباط آماری انجام گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که شهرستان ممسنی طی این چهار دهه مواجه با رشد بالای مهاجرت بوده است که بیشترین تعداد آن طی دهه‌های ۶۵-۱۳۵۵ و ۷۵-۱۳۶۵ می‌باشد که پی آمدهای منفی را در محیط‌های روستایی و شهرها موجود آورده است. همچنین، مهم‌ترین علت‌های مهاجرت‌های روستایی در این شهرستان کمبود درآمد و فقدان امکانات آموزشی، خدماتی و رفاهی و ... است که در کل مقاله به آن پرداخته شده است.

E-mail: mehriazani@yahoo.com

E- mail: bostani_saeed@yahoo.com

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی

کلید واژه‌ها: مهاجرت، روستا، شهر، شهرستان ممسنی، درآمد.

مقدمه

در سراسر جهان به ویژه پس از جنگ جهانی دوم مهاجرت‌های روستایی به عنوان پدیده‌ای جمعیتی در عرصه‌های ملی و بین‌المللی مطرح شد. اگرچه این مهاجرت‌ها در آغاز طبیعی و منطقی به نظر می‌رسید اما بعد از چند دهه و به دنبال آثار و پی‌آمدهای نامطلوب آن در کشورهای کمتر توسعه یافته، غیرمنطقی و مشکل‌زا تلقی می‌شود. ضعف ساختارهای اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی سبب گردید تا روستاییان برای به دست آوردن فرصت‌های بهتر زندگی به مناطق شهری مهاجرت کنند (طاهرخانی، ۱۳۸۰: ۶۸).

کشور ما ایران نیز بر کنار از جریان‌ها و تحولات جمعیتی و تکنولوژیکی دنیا نبوده و بسیاری از مسائل اقتصادی و اجتماعی از جمله مهاجرت‌های روستایی ویژگی‌های مشترکی را با اکثر کشورهای در حال توسعه دنیا نشان می‌دهد. با این حال، به دلیل تفاوت‌های تاریخی، قومی و فرهنگی سرزمین ایران و نیز اختصاصات طبیعی و انسانی هر منطقه از کشور، تفاوت‌های معنی‌داری از لحاظ شکلی و محتوایی در پدیده مهاجرت‌های روستایی مشاهده می‌شود که بررسی و تحلیل آن به منظور بهره‌گیری در برنامه‌ریزی‌های روستایی و منطقه‌ای ضروری به نظر می‌رسد (جلالیان و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۰).

مطالعه آمارهای جمعیت روستایی شهرستان ممسنی نشان می‌دهد در دوره‌های مختلف همواره بخشی از جمعیت روستایی محیط روستا را ترک کرده و به شهرها مهاجرت کرده‌اند. در این میان تعدادی از آبادی‌های روستایی به کلی خالی از سکنه گشته و تعداد دیگری نیز در آستانه خالی شدن قرار دارند. به طوری که طی این سال‌ها همواره از جمعیت نقاط روستایی کاسته شده است و به جمعیت شهری شهرستان افزوده شده است.

مبانی نظری

مهاجرت موضوعی بین‌رشته‌ای است از این رو، در علوم اجتماعی و اقتصادی، آراء و نظریات متعددی درباره آن مطرح شده است. دیدگاه‌های اقتصادی مهاجرت‌ها را مکانیزمی برای توزیع مجدد نیروی کار در نظر می‌گیرند. اقتصاددانان کلاسیک از جمله آدام اسمیت^۱ مهاجران کارگر را نیز تابع قانون عرضه و تقاضای اقتصادی می‌دانستند (زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۳۶). در دیدگاه اقتصادی، مهاجرت ناشی از تفاوت‌های شغلی - درآمدی و سطوح امنیتی بین مناطق شهری و روستایی است. دین ونک و همکاران^۲ معتقدند که مهاجران روستایی از مناطقی با شرایط نامناسب به مناطقی با

1 - Adam Smith

2- Deeam Wenk et al

شرایط بهینه مهاجرت می‌کنند. استیگلitz^۱ معتقد است اگر مهاجرت را به عنوان مکانیزم تعادل بخش بدانیم، در آن صورت می‌توان انتظار داشت که وقتی تعداد بیکاران افزایش می‌یابد، مهاجرت نیز همگام با آن از روندی افزایشی برخوردار شود (طاهرخانی، ۱۳۸۰: ۷۵). این نگرش، مهاجرت‌های روستایی را عمدتاً به دلیل نبود فرصت‌های شغلی در روستاها و دسترسی به شغل و درآمدهای انتظاری در شهر و منافع ناشی از آن و در واقع تابعی از عوامل اقتصادی می‌داند. سابن^۲ در سال ۱۳۶۴ اثبات می‌کند بیکاری افراد احتمال مهاجرت را در مقایسه با افراد دارای کار بیشتر می‌کند. بوگ^۳ دو گروه از عوامل شامل عوامل جاذبه^۴ و عوامل دافعه^۵ را در مهاجرت‌های روستایی تعریف می‌کند. به اعتقاد وی، جاذبه‌ها عمدتاً فرصت‌های شغلی بهتر، وجود مراکز تفریحی، فعالیت‌های فرهنگی، شرایط خوب محیط کار و زندگی همانند مسکن و خدمات رفاهی و فرصت‌های کسب آموزش‌های حرفه‌ای را شامل می‌شود که بیشتر در شهرها متمرکزند و پاره‌ای دافعه‌ها نیز که در محیط روستایی وجود دارد، سبب جدایی جمعیت از آن‌ها و جذب در شهرها می‌گردد؛ عواملی چون کاهش منابع مالی و کم توجهی به بخش کشاورزی، مکانیزه شدن کشاورزی و در نتیجه محدودیت‌های شغلی در این بخش، نبود بستر مناسب برای رشد خلاقیت‌های فردی و اجتماعی، حوادث طبیعی مستمر از آن جمله‌اند.

آرتور لوئیس^۶ هم مهاجرت‌های روستایی را در بطن فرایندهای توسعه اقتصادی تبیین می‌کند و از تضاد بین دو بخش اقتصادی سرمایه داری نوین در شهرها و معیشت سنتی در نواحی روستایی کشورهای در حال توسعه سخن می‌گوید که برآیند آن مهاجرت روستاییان مازاد به شهرها می‌باشد. مایکل تودارو^۷ نیز علاوه بر اختلاف درآمد میان شهر و روستا، احتمال کاریابی در شهر را در تصمیم‌گیری مهاجران مهم می‌داند (زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۳۵). هرزوک^۸ نیز بر دو عامل کلیدی درآمد و اشتغال تاکید ویژه‌ای دارد.

دیدگاه‌های اجتماعی بی‌آنکه از نقش عوامل اقتصادی در مهاجرت غفلت کنند، آن را تنها عامل برانگیزاننده مهاجرت‌ها نمی‌دانند و علاوه بر عامل ارادی، انگیزه‌های چون تحمل یا عدم تحمل شرایط زیستی، تشکیل خانواده و الحاق به آن، تحصیل تمایل به زندگی در نقاط خاص و زمینه‌های قومی، فرهنگی و مانند آن را نیز در مهاجرت‌های روستایی - شهری دخیل می‌دانند.

-
- 1 - Stiglitz
  - 2- Saban
  - 3 - Bogue
  - 4- Pull Factors
  - 5- Push Factors
  - 6- Arthur w.lewis
  - 7 - M.Todoro
  - 8- W.Herzog

روانشتاین^۱ از پیشگامانی است که موضوع مهاجرت را مورد توجه قرار داده و قواعدی بدین شرح برای مهاجرت مشخص کرده است:

۱- عوامل اقتصادی مهم‌ترین عامل برانگیزنده مهاجرت‌هاست، اگرچه عوامل اجتماعی و فرهنگی دیگری نیز موثر واقع می‌شوند.

۲- در اغلب موارد مهاجرت به صورت مرحله ای اتفاق می‌افتد یعنی مهاجرت از روستا به شهرهای نزدیک‌تر و کوچک‌تر و سپس به شهرهای بزرگ‌تر و قطب‌های صنعتی و خدماتی انجام می‌گیرد.

۳- علاوه بر جریان غالب مهاجرت از روستاها به نقاط شهری و از شهرهای کوچک به بزرگ، جریان وارونه ای (اگرچه ضعیف) از مهاجرت از شهرها به نقاط روستایی وجود دارد.

۴- رابطه مستقیمی بین ارتباطات و مهاجرت وجود دارد.

۵- شدت مهاجرت بین دو نقطه با فاصله آن دو، رابطه معکوس دارد (زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۳۱).

فاوست و همکارانش معتقدند که از دیدگاه نظری چهار عامل در تصمیم‌گیری برای مهاجرت موثر هستند:

۱- فشارهای اکولوژیکی ۲- عوامل ناهنجاری ۳- انگیزه‌های اقتصادی ۴- انگیزه‌های روان‌شناختی (Fawcett, 1982: 109). ژان پایه محقق فرانسوی علت‌های مهاجرت روستایی را با توجه خاص به وضعیت اروپا در شش عامل کلی دسته‌بندی می‌کند شامل: ۱- تحول تاریخی ۲- جاذبه شهری ۳- بی‌ثباتی و کمبود اشتغال و درآمد روستایی ۴- توجه به کیفیت زندگی ۵- رشد زیاد جمعیت و مسایل اشتغال و درآمد ۶- ناهماهنگی توسعه تمدن روستایی و شکل‌های معاصر تمدن شهری (پتیه، ۱۳۶۹: ۵۸-۴۶). وی دلایل مهاجرت روستایی در اروپا را به کشورهای جهان سوم در سایر سرزمین‌ها نیز تسری می‌دهد و همه را ناشی از ناهماهنگی تمدن روستایی سنتی و شکل‌های معاصر تمدن شهری می‌داند.

سعیدی معتقد است تحولات جمعیتی و مهاجرت‌های روستایی در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران در مقایسه با آن چه که در دنیای پیشرفته اتفاق افتاده است، تفاوت‌های اساسی داشته و دلایل آن‌ها متفاوت می‌باشد؛ چرا که مهاجرت‌های روستایی در کشورهای عقب مانده بیشتر ناشی از رکود نواحی روستایی و ضعف دولت‌ها در خدمات رسانی روستایی است که مهاجرت‌های ناخواسته را نتیجه داده است. در حالی که در کشورهای صنعتی نیاز صنایع شهری به نیروی کار همراه به پیشرفت در کشاورزی و مکانیزه شدن آن به این مسأله دامن زده است (سعیدی، ۱۳۷۷: ۸۹).

مهدوی نیز بر این باور است که مهاجرت روستاییان به شهرها دارای دو بعد عمده است: اول، رشد بی‌رویه جمعیت روستایی و در نتیجه حدوث جمعیت مازاد در روستاها که منجر به مهاجرت می‌شود، زیرا روستاها در کشور ما توان

محیطی و ظرفیت‌های تولیدی محدودی دارند و چنانچه سرمایه گذاری لازم صورت نگیرد توان نگه داشت جمعیت اضافه را ندارند؛ و جنبه دوم مهاجرت‌های روستایی، در اختلاف سطح زندگی دو محیط شهر و روستا نهفته است که روستاییان در پی رفاه نسبی به سوی شهرها می‌کشاند (مهدوی، ۱۳۷۷: ۱۴۲-۱۳۹). در همین زمینه اندرسون فقر روستاییان را عامل اصلی مهاجرت به شهرها می‌داند و معتقد است که روستاییان برای فرار از آسیب‌های ناشی از فقر روانه شهرها می‌شوند (Anderson, 2002:2). محمد حسین پاپلی یزدی و همکاران طی مطالعات خود در استان خراسان، مجموعه ای از عوامل اجتماعی، اقتصادی و محیطی را برشمرده و مهم‌ترین علت‌های مهاجرت روستا - شهری را مسأله افزایش جمعیت و در نتیجه آن کمبود زمین و عدم اشتغال در روستاها دانسته‌اند (پاپلی یزدی و همکاران، ۱۳۶۶: ۱۲۳-۷۷).

بهروز محمدی یگانه و همکاران در یک پژوهش گسترده با هدف مطالعه روستاهای خالی از سکنه در استان زنجان، علاوه بر عوامل ساختاری در مهاجرت‌های روستایی نقش عوامل طبیعی را در ناپایداری آبادی‌ها و مهاجرت‌های روستایی مورد توجه قرار می‌دهند. آن‌ها با مطالعه وضعیت عوامل توپوگرافیک (ارتفاع و شیب) و عوامل اقلیمی (دما و بارش) و منابع آب و خاک و تحلیل وضعیت روستاها، تأثیر عوامل طبیعی در مهاجرت و تخلیه روستاها را بیشتر از سایر عوامل دانسته و حتی اندک بودن درآمد اقتصادی را ناشی از ضعف بنیان‌های طبیعی روستاها دانسته‌اند (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۳: ۲۱۴-۲۰۳).

بیان مسأله

مهاجرت‌های روستایی عمدتاً از عدم زیر ساخت‌های اقتصادی و خدمات زیر بنایی مناسب در روستاها از یک سو و انتظار درآمد و اشتغال بهتر به همراه وجود خدمات و تسهیلات رفاهی، آموزشی و بهداشتی برتر در شهرها از سوی دیگر، متأثر می‌گردد. از طرفی نیز تسلط یک سویه شهر بر روستا در طی دهه های اخیر به خصوص در ایران بعد از اصلاحات ارضی موجب به هم خوردن روابط متقابل شهر و روستا گردید؛ و وابستگی متقابلی که در کارکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی داشتند از بین رفته و در حال حاضر به تضعیف هر چه بیشتر روستا از نظر بینه اقتصادی و توسعه برتر شهری به نسبت جلوه انجامیده است؛ و این امر نه تنها زمینه مهاجرت‌های روستایی - شهری را فراهم کرده بلکه آن را تشدید نموده است (ابراهیم زاده، ۱۳۸۰: ۱۴۵).

در شهرستان ممسنی عواملی از قبیل کمبود درآمد روستاییان، بیکاری تعداد زیادی از نیروی مازاد در بخش کشاورزی، عدم گسترش مناسب زیر ساخت‌های خدماتی در روستاها، وجود رمینة اشتغال و درآمد نسبی بهتر در شهرها و غیره بر شدت مهاجرت‌های روستایی در دهه های اخیر دامن زده است؛ چنان که از سال ۱۳۴۵ تاکنون بیش از ۲۰۰۰۰ نفر از روستاهای شهرستان به شهر نورآباد مهاجرت کرده‌اند.

این روند پیامدهای متعددی بر مبدأ و مقصد مهاجرت در پی داشته است؛ که از آن جمله می‌توان به خالی شدن بسیاری از روستاها از سکنه، دامن زدن به ناهنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی در شهرها، عدم پویایی اقتصاد شهرستان، رشد و گسترش بیش از اندازه شهر و در مجموع عدم توسعه شهری و روستایی مناسب در منطقه اشاره نمود.

فرضیه‌ها

در این مقاله به دنبال پاسخگویی به فرضیه‌های زیر هستیم:

- ۱- مهاجرت‌های روستایی - شهری در شهرستان ممسنی روند نامتوازن و نامتناسبی را داشته است.
- ۲- جاذبه‌های شهری عامل اصلی افزایش جمعیت شهرنشین شهرستان ممسنی (ناشی از مهاجرت‌های روستا - شهری) بوده است.

مواد و روش‌ها

نوع تحقیق بر اساس هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی - موردی، تحلیلی است ... شیوه گردآوری اطلاعات و داده‌ها کتابخانه‌ای و اسنادی و میدانی است. محدوده جغرافیایی و مکانی پژوهش، شهرستان ممسنی واقع در استان فارس است. جامعه آماری پژوهش مهاجرین شهر نورآباد (علل مخصوص مهاجرین روستایی) می‌باشد. روش برآورد حجم نمونه به روش کوچران^۱ و شیوه نمونه‌گیری به صورت تصادفی انتخاب شده است که به شرح زیر می‌باشد: در این تحقیق برای روایی و پایایی ابزار سنجش ابتدا ۲۰ پرسشنامه تکمیل شده و برای نتیجه‌گیری بهتر حجم نمونه ۳۵۰ نفر در نظر گرفته شده است

$$n = \frac{\frac{t'pq}{d'}}$$

$$n = \frac{\frac{(1/96)^2 (0.5 \times 0.5)}{(0.5)^2}}{1 + \frac{1}{21521} \left(\frac{(1/96)^2 (0.5 \times 0.5)}{(0.5)^2} - 1 \right)} = 322$$

$$N = 21521 p = . / 5q = . / 5t = 1/96$$

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار های GIS و SPSS استفاده شده است.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان ممسنی به مرکزیت شهر نورآباد با وسعت ۶۸۷۶ کیلومتر مربع و در ۱۵۵ کیلومتری شمال غربی مرکز استان فارس، ۵/۵ درصد از کل مساحت استان فارس را به خود اختصاص داده است و در دامنه رشته کوه زاگرس واقع و منطقه ای کوهستانی، تپه ماهوری و جلگه ای است. از شمال به شهرستان سپیدان و استان کهگیلویه و بویراحمد بوشهر، از جنوب به شهرستان کازرون و استان بوشهر و از شرق به شهرستان های شیراز و سپیدان محدود می شود. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری دارای دو نقطه شهری به نام های نورآباد ممسنی و مصیری، ۴ بخش مرکزی، رستم، دشمن زیاری و ماهور میلاتی، ۱۳ دهستان و ۶۱۶ آبادی دارای سکنه است. (شکل ۱) میانگین بارندگی سالانه شهرستان ۶۷۱ میلی متر و درجه حرارت بین ۲- تا ۴۲/۲+ سانتی گراد در مناطق و فصول مختلف در نوسان می باشد.^۱

یافته ها و نتایج

جمعیت کشور از ۱۸۹۵۷۰۴ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۷۰۴۷۲۸۴۶ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است. بیشترین رشد جمعیت در طی دهه ۳۵-۴۵ و ۳۵-۶۵ بوده است که به ترتیب ۳/۱۳ و ۳/۹۱ درصد بوده است. در طی دهه های ۶۵-۷۵ و ۸۵-۷۵ این رشد به ترتیب به ۱/۴۷ و ۱/۶۱ درصد رسیده است. از طرف دیگر جمعیت شهری کشور از ۶۰۰۲۶۲۱ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۴۸۲۴۵۰۷۵ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است. بیشترین رشد جمعیت شهری در طی دهه ۳۵-۴۵، ۴۵-۵۵ و ۶۵-۵۵ بوده است که به ترتیب ۴/۹۳، ۵/۰۲ و ۵/۴۱ درصد بوده است. در طی دهه های ۶۵-۷۵ و ۸۵-۷۵ میزان رشد جمعیت به ترتیب به ۲/۹۵ و ۲/۷۱ درصد رسیده است. جمعیت روستایی کشور هم از ۱۲۹۵۲۰۸۲ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۲۲۲۲۷۷۷۱ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است و بیشترین رشد جمعیت مربوط به دهه های ۳۵-۴۵ و ۶۵-۵۵ بوده است که به ترتیب ۲/۱۳ و ۲/۲۹ درصد بوده است. در طی دهه های ۶۵-۷۵ و ۸۵-۷۵ رشد جمعیت روستایی کشور منفی بوده است و به ترتیب ۰/۶۴- و ۰/۴۶- درصد بوده است. به تبع افزایش جمعیت کشور جمعیت شهرستان ممسنی از ۸۹۵۸۸ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۱۵۹۶۲۴ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است. بیشترین رشد جمعیت در طی دهه ۱۳۵۵-۱۳۴۵ بوده است که ۴/۴۱ درصد بوده است و در طی دهه های بعدی این رشد روند نزولی داشته است. از طرف دیگر جمعیت شهری شهرستان از ۵۲۷۱ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۵۷۹۵۷ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است. رشد جمعیت شهری شهرستان در طی این چهار دهه رشد بالایی بوده است. بیشترین رشد جمعیت مربوط به دهه های ۵۵-۶۵ و ۶۵-۷۵ می باشد که به ترتیب ۷/۶۱ و ۸/۷ درصد بوده است که بیشتر آن ناشی از مهاجرت های روستا - شهری بوده است.

جمعیت روستایی شهرستان هم از ۸۴۳۱۷ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۱۰۱۶۶۷ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است. بیشترین رشد جمعیت مربوط به دهه ۵۵-۴۵ بوده است بعد از این دهه رشد جمعیت روستایی به صورت نزولی بوده است به طوری که در طی دهه ۷۵-۶۵ و ۸۵-۷۵ این رشد منفی و به ترتیب $۱/۷۱-$ و $۰/۹۶-$ درصد بوده است. بیشترین دلیل این امر را می‌توان به مهاجرت روستاییان به شهر، الحاق روستاهای اطراف شهر به شهر تبدیل روستای مصیری در سال ۱۳۷۶ به شهر در بخش رستم شهرستان ممسنی می‌باشد.

جدول شماره ۱- تغییرات جمعیتی کشور و شهرستان ممسنی به تفکیک جمعیت شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۳۵

شرح	سال	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵
جمعیت کل کشور		۱۸۹۵۴۷۰۴	۲۵۷۸۸۷۲۲	۳۳۷۰۸۷۴۴	۴۹۴۴۵۰۱۰	۶۰۰۵۵۴۸۸	۷۰۴۷۲۸۴۶
نرخ رشد به درصد		-	۳/۱۳	۲/۷۱	۳/۹۱	۱/۴۷	۱/۶۱
جمعیت شهری کشور		۶۰۰۲۶۲۱	۹۷۹۵۸۱۰	۱۵۸۵۴۶۸۰	۲۶۸۴۴۵۶۱	۳۶۸۱۱۷۷۸۹	۴۸۲۴۵۰۷۵
نرخ رشد به درصد		-	۵/۰۲	۴/۹۳	۵/۴۱	-۰/۹۵	۲/۷۴
جمعیت روستایی کشور		۱۲۹۵۲۰۸۲	۱۵۹۹۲۹۹۱۲	۱۷۸۵۴۰۶۴	۲۲۶۰۰۴۴۹	۲۳۲۳۷۶۹۹	۲۲۲۲۷۷۷۱
نرخ رشد به درصد		-	۲/۱۳	۱/۱۱	۲/۳۹	-۰/۶۴	-۰/۴۶
جمعیت شهرستان ممسنی		-	۸۹۵۸۸	۱۳۷۴۹۵	۱۵۸۴۹۵	۱۵۴۲۱۱	۱۵۹۶۲۴
نرخ رشد به درصد		-	-	۴/۴۱	۱/۳۹	-۰/۲۱	-۰/۳۴
جمعیت شهری شهرستان		-	۵۲۷۱	۱۰۹۸۴	۲۵۳۳۳	۴۲۲۴۳	۵۷۹۵۷
نرخ رشد به درصد		-	-	۷/۶۱	۸/۱	۵/۲۴	۳/۲۱
جمعیت روستایی شهرستان		-	۸۴۳۱۷	۱۲۶۹۹۰	۱۳۳۱۶۲	۱۱۱۹۶۸	۱۰۱۶۶۷
نرخ رشد به درصد		-	-	۴/۱۸	۰/۴۷	-۱/۷۱	-۰/۹۶

مأخذ: نتایج تفصیلی سرشماری عمو می نفوس و مسکن شهرستان ممسنی طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۴۵

استان فارس طی سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۵ مانند سایر نقاط کشور رشد فزاینده‌ای به لحاظ شهرنشینی داشته است نسبت شهرنشینی در سطح استان در سال ۱۳۴۵ معادل $۳۹/۷$ درصد بوده است. این ضریب طی سال‌های ۵۵، ۶۵، ۷۵ و ۸۵ به ترتیب به $۴۲/۸$ ، $۵۰/۸$ ، $۵۶/۲$ و ۶۱ درصد تغییر یافته است. این روند در شهرستان ممسنی روند شتابنده تری نسبت به کل استان داشته است. علیرغم اینکه جمعیت شهرنشین در این شهرستان پایین است اما طی سال‌های ۱۳۴۵ لغایت ۱۳۸۵ حدود $۲۱/۳$ درصد بر جمعیت شهرنشین استان اضافه شده است که این در مورد شهرستان ممسنی به میزان $۲۹/۵۷$ درصد می‌باشد. با این وصف جمعیت شهری شهرستان پایین بوده و در سال ۱۳۸۵ تنها $۳۴/۸۵$ درصد از جمعیت آن در نقاط شهری شهرستان اسکان یافته‌اند. نتیجه اینکه شهر نورآباد در ۴۰ سال گذشته بیش از ۶ برابر افزایش جمعیت شهری داشته در حالی که جمعیت شهری کل استان فارس در طی این سال‌ها کمتر از دو برابر شده است.

جدول شماره ۲- نسبت شهرنشینی استان فارس و شهرستان ممسنی طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۴۵

شرح	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵
کل استان	۳۹/۷	۴۲/۸	۵۰/۸	۵۶/۲	۶/۱
شهرستان ممسنی	۵/۲۸	۷/۹۶	۱۴/۷	۲۶/۶	۳۴/۳۸۵

مأخذ: سالنامه آماری استان فارس، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان ممسنی طی سالهای ۱۳۴۵-۱۳۸۵

در خصوص پدیده مهاجرت باید ضمن ارزیابی و بررسی جوانب آن از زاویه علوم مختلف تاکید نمود که تأثیر اقتصاد غالب، شکل بندی های اجتماعی و نظام های تولیدی بارزترین عوامل تأثیر گذار در این پدیده می باشد. این عوامل همیشه در تغییر و تحولات جمعیتی نقش مهم خود را خواهند داشت. در مورد شهرستان ممسنی نیز به علت عدم وجود آمارهای تفصیلی از وارد شدگان و خارج شدگان به شهر ناگزیر در ابتدا وضعیت مهاجرین وارد شده و جمعیت تشریح شده و سپس نرخ خالص مهاجرت را از طریق محاسبه اختلاف نرخ رشد طبیعی و واقعی برای دوره های زمانی گذشته مشخص می نماییم. قبل از انقلاب اسلامی شهر نورآباد به واسطه دارا نبودن امکانات و خدمات از لحاظ طبیعی دارای جمعیت محدودی بوده به گونه ای که جمعیت شهر نورآباد در سال ۱۳۴۵ فقط ۵۲۷۱ نفر بوده است و طی دهه (۵۵-۴۵) به ۱۰۹۸۴ نفر رسیده است.

بنابراین تعداد مهاجرین طی سالهای ۵۰-۴۵ حدود ۱۶۸۲ نفر بوده است که بدین ترتیب، روند مهاجرت بسیار کند و رشد آن بطنی بوده است اما بعد از انقلاب اسلامی با توسعه شهر و همچنین احداث تاسیسات زیربنایی، امکانات آموزشی و بهداشتی، در شهر نورآباد از یک طرف و از طرف دیگر عدم وجود امکانات مورد نیاز در روستاها باعث ایجاد فاصله بین شهر و روستاهای تابعه گردید؛ لذا به دنبال آن جمعیت روستایی برای استفاده از خدمات شهری اقدام به مهاجرت نموده اند.

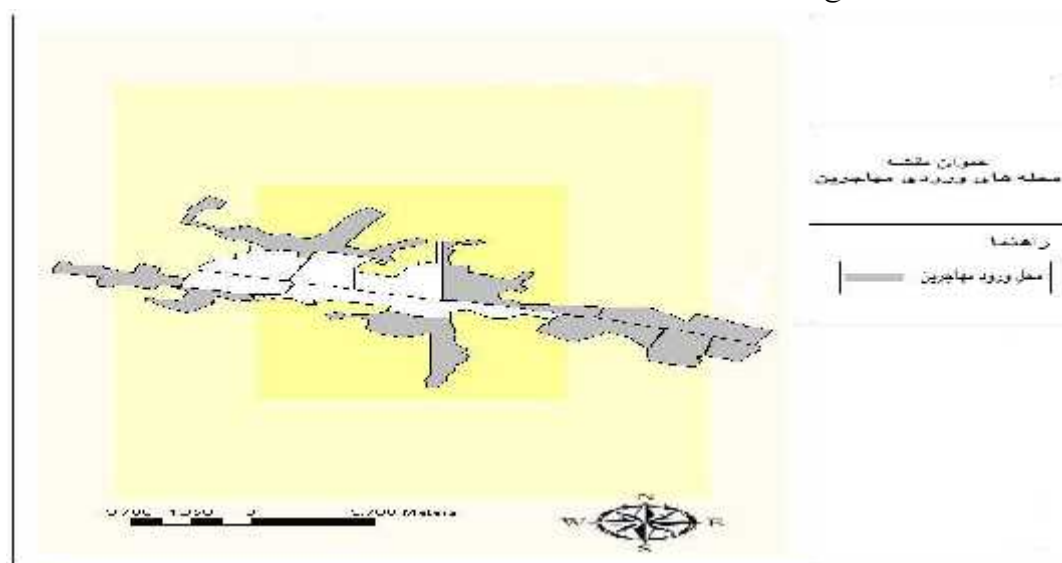
تعداد مهاجرین شهر نورآباد در دهه ۶۵-۵۵ ۷۲۸۸ نفر بوده است که به این ترتیب به طور سالانه ۷۲۸ نفر نرخ خالص مهاجرت بوده است و این مهاجرین ۲۸/۷۶ درصد جمعیت سال ۶۵ را تشکیل می داده اند. با توجه به اینکه در این دهه شاهد مهاجرین جنگی در تمامی شهرها بوده ایم حدود ۷۰۰ نفر از مهاجرین شهر نورآباد در این دهه مهاجرین جنگی بوده اند. در دهه ۷۵-۶۵ تعداد مهاجرین وارد شده به شهر نورآباد ۸۳۰۶ نفر بوده است که به این ترتیب به طور سالانه ۸۳۰ نفر نرخ خالص مهاجرت داشته و حدود ۱۹/۶۶ درصد از جمعیت سال ۷۵ شهر را تشکیل داده بودند. تعداد مهاجرین وارد شده طی ۱۰ سال گذشته (۸۵-۷۵) برابر ۴۲۵۳ نفر بوده است که به این ترتیب به طور سالانه ۴۲۵ نفر خالص مهاجرت داشته و این مهاجرین حدود ۸/۰۸ درصد از جمعیت سال ۸۵ شهر را تشکیل می دهند. باید توجه داشت که نسبت جنسی این مهاجرین را بیشتر مردان و بعد زوج های جوان می باشد و مهاجرت آن ها بیشتر به علت عدم عرضه امکانات شغلی و تحصیلی در روستاهای منطقه صورت گرفته و اکثر این مهاجرین در گروه های سنی ۲۰-۲۴ سال می باشند که اولین گروه های فعال اقتصادی را تشکیل می داده اند که و بعد از آن در گروه سنی ۱۹-۱۵ سال دیده

می‌شود. بیشتر مهاجرت‌ها روستا به شهر است و عمده مهاجران از روستاهای شهرستان ممسنی به شهر آمده‌اند. این مهاجرین به دلایل اجتماعی و اقتصادی محل سکونت خود را روستاهای حواشی شهر همچون دو راهی، امامزاده داود، امامزاده درب آهنی، توتستان، دهک، و اسکان عشایر و یا روستاهایی که نزدیک به محدوده شهر بوده‌اند انتخاب می‌نمودند (شکل ۱). بدیهی است این مهاجرین با ساخت و سازهای بدون ضابطه و ناهماهنگ بدون رعایت سیاست‌های توسعه شهری باعث گسترش ناموزون، سریع و کنترل نشده روستاها شده و منجر به نابودی اراضی زراعی و از بین رفتن چشم اندازهای اطراف شهر شده‌اند. از طرفی با رواج حاشیه نشینی که به طور غیررسمی روستای اسکان عشایر (قبل از پیوستن به شهر) را به محل اسکان مهاجرین تبدیل نموده بود و به دلیل بافت ویژه اقتصادی-اجتماعی ساکنان و نداشتن خدمات شهری مناسب، بعد از ادغام به شهر معضلات و مشکلات را برای رشد و گسترش شهر و مدیران شهری به وجود آورده‌اند. (مهندسین مشاور امکو، ۱۳۷۹: ۱۲۴)

جدول شماره ۳- میزان مهاجرت‌ها به شهر نو، ر آباد طی دوره های ۵۰-۴۵، ۶۵-۵۵، ۷۵-۶۵ و ۸۵-۷۵

شرح	سال	۴۰-۵۰	۵۵-۶۵	۶۵-۷۵	۷۵-۸۵
تعداد مهاجرین		۱۶۸۲	۷۲۸۸	۸۳۰۶	۴۲۵۳
مرد		۱۰۴۹	۳۸۹۸	۴۳۹۶	۲۱۹۸
زن		۶۳۳	۳۳۸۹	۳۹۱۰	۲۰۵۵

مأخذ: نتایج تفصیلی سرشماری نفوس و مسکن شهرستان ممسنی طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۳۵

شکل شماره ۱: مکان‌های اسکان مهاجرین روستایی در شهر نورآباد

(مأخذ: شهرداری شهر نورآباد، ترسیم: نگارندگان)

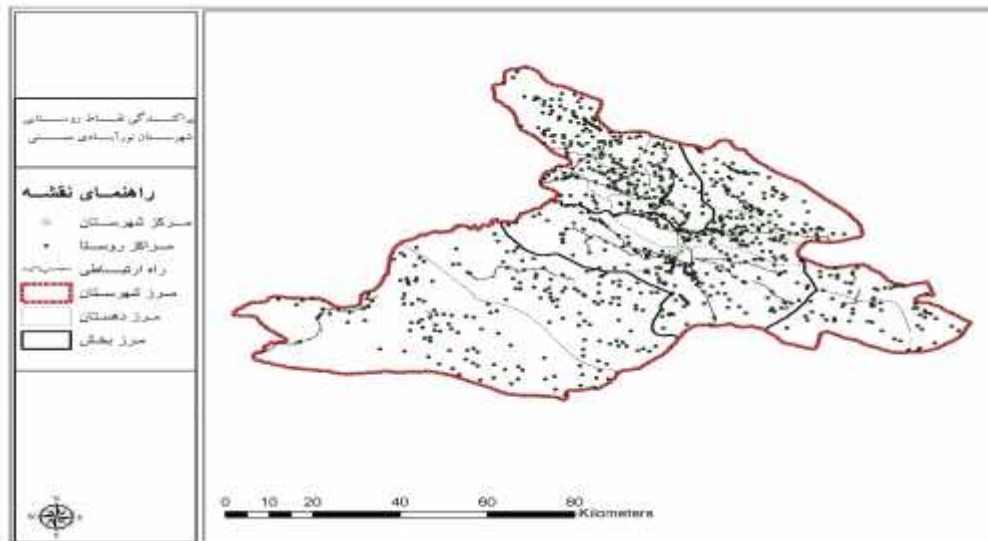
تعداد آبادی‌های شهرستان ممسنی در طی سال‌های ۵۵، ۶۵، ۷۵ و ۸۵ به ترتیب ۶۷۵، ۶۷۳، ۸۰۷ و ۹۰۰ آبادی بوده است. در طی این سال‌ها تعدادی از این آبادی‌ها به دلیل مشکلاتی از جمله کمبود امکانات رفاهی، خدماتی، آموزشی و

بهداشتی، خشکسالی و کمبود آب و کمبود درآمد افراد این آبادی‌ها، خالی از سکنه شده‌اند. بیشتر این افراد به امید به دست آوردن زندگی بهتر به شهر (علل الخصوص شهر نورآباد) مهاجرت نمودند. که این امر از یک طرف باعث کاهش جمعیت روستایی شهرستان و از طرف دیگر افزایش جمعیت شهر نورآباد شده است. بر اساس آمار به دست آمده تعداد آبادی‌های خالی از سکنه شهرستان در سال ۱۳۵۵، ۲۲ آبادی بوده است، که این رقم در طی سال‌های ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ به ترتیب به رقم بالای ۲۱۱، ۲۵۹ و ۲۸۴ آبادی رسیده است. از طرف دیگر تعداد آبادی‌های دارای سکنه شهرستان در طی سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ به ترتیب ۶۵۳، ۴۶۲، ۵۴۸ و ۶۱۶ آبادی بوده است (شکل ۲).

جدول شماره ۴- آبادی‌های دارای سکنه و خالی از سکنه شهرستان ممسنی طی سال‌های ۱۳۵۵-۱۳۸۵

سال	تعداد آبادی	دارای سکنه	خالی از سکنه
۱۳۵۵	۶۷۵	۶۵۳	۲۲
۱۳۴۵	۶۷۳	۴۶۲	۲۱۱
۱۳۵۵	۸۰۷	۵۴۸	۲۵۹
۱۳۶۵	۹۰۰	۶۱۶	۲۸۴

ماخذ: شناسنامه آبادی‌های استان فارس و شهرستان ممسنی طی سال‌های ۸۵-۱۳۵۵

شکل شماره ۲: پراکنندگی نقاط روستایی در شهرستان ممسنی به تفکیک بخش و دهستان

(ماخذ: فرمانداری شهرستان ممسنی، ترسیم: نگارندگان)

اگرچه بنا به اظهارات ژان پتیه علل مهاجرت روستایی - شهری را نمی‌توان به طور کامل برشمرد، چرا که علت‌ها کلاف سردرگمی را تشکیل می‌دهند که در آن تمامی عناصر تحول اقتصادی و اجتماعی دنیای ما دخالت دارند (ژان پتیه، ۱۳۶۹، ۱۳۴۶). اما در این قسمت با استفاده از نتایج تحقیق انجام شده و اطلاعات به دست آمده از پرسش نامه های خانوارهای مهاجرین نتایج زیر به دست آمده است.

بر اساس اطلاعات به دست آمده ۹۵/۷ درصد پاسخگویان مرد و ۴/۳ درصد از آن‌ها زن می‌باشند. از طرف دیگر ۶۴/۹ درصد از پاسخگویان در سنین بین ۲۰-۴۰، ۳۲ درصد بین سنین ۴۰-۶۰ و ۳/۱ درصد هم در سنین بالای ۶۰ سال می‌باشند.

جدول شماره ۵- توزیع فراوانی سن و جنس پاسخگویان

شاخص	جنسیت		سن	
	مرد	زن	۲۰-۴۰	۴۰-۶۰
فراوانی	۳۳۵	۱۵	۲۲۷	۱۱۲
درصد	۹۵/۷	۴/۳	۶۴/۹	۳۲

مأخذ: اطلاعات میدانی

سطح سواد پاسخگویان

بر اساس اطلاعات به دست آمده ۴۷/۷ درصد از مهاجرین بی سواد می‌باشند. ۲۶/۳۰ درصد از آن‌ها هم تحصیلات ابتدایی دارند. تحصیلات مهاجرین در دوره های راهنمایی، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس و بالاتر ۱۰، ۶/۳، ۶ و ۳/۷ درصد می‌باشد. همان طور که مشاهده می‌کنید اکثر مهاجرین که اغلب آن‌ها روستایی می‌باشند بی سواد و دارای تحصیلات ابتدایی می‌باشند.

جدول شماره ۶- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس میزان تحصیلات

شاخص	میزان تحصیلات				
	بی سواد	ابتدایی	راهنمایی	دیپلم	فوق دیپلم
فراوانی	۱۶۷	۹۲	۳۵	۲۲	۲۱
درصد	۴۷/۷	۲۶/۳	۱۰	۶/۳	۶

مأخذ: اطلاعات میدانی

علت مهاجرت

بر اساس یافته‌ها ۵/۷ درصد از پاسخگویان به علت طبیعی، ۳/۴ درصد به علت اجتماعی، ۳۵/۷ درصد به علت کمبود امکانات رفاهی، آموزشی و خدماتی، ۵۲ درصد به علت اقتصادی و ۳/۱ درصد هم به دلیل خالی شدن روستا از سکنه مهاجرت کرده‌اند. همان طور که مشاهده می‌کنید دلایل عمده اصلی مهاجرت روستاییان به علت اقتصادی و کمبود امکانات رفاهی آموزشی و خدماتی در مبدأ مهاجرت می‌باشد.

جدول شماره ۷- توزیع فراوانی عوامل تأثیر گذار در مهاجرت روستاییان

علت مهاجرت					شاخص
عوامل طبیعی	علل اجتماعی	کمبود امکانات رفاهی، آموزشی و خدماتی	علل اقتصادی	خالی شدن روستا از سکنه	
۲۰	۱۲	۱۲۵	۱۸۲	۱۱	فراوانی
۵/۷	۳/۴	۳۵/۷	۵/۲	۳/۱	درصد

مأخذ: اطلاعات میدانی

امکانات مبدأ مهاجرین

بر اساس یافته‌ها ۴۳/۴ درصد از مهاجرین کسانی هستند که در مبدأ مهاجرت خود فقط دارای دستان بوده‌اند، ۱۵/۷ درصد دارای مدرسه راهنمایی و ابتدایی، ۲/۳ درصد دارای امکانات خانه بهداشت، حمام، آب لوله کشی، برق، راه، مدرسه راهنمایی و دبیرستان، ۱/۴ درصد دارای امکانات آب لوله کشی، دبستان، برق، راه، حمام، ۲/۹ درصد از مهاجرین دارای همه امکانات و ۳۴/۳ درصد از مهاجرین هم هیچ‌کدام از امکانات را در مبدأ مهاجرت خود نداشته‌اند.

جدول شماره ۸- توزیع فراوانی امکانات مبدأ مهاجرین قبل از مهاجرت

امکانات مبدأ مهاجرین روستایی قبل از مهاجرت					شاخص	
هیچ‌کدام	همه امکانات	آب لوله کشی، دبستان، برق، راه، حمام	خانه بهداشت، دبستان، حمام، آب لوله کشی، برق، راه، راهنمایی و دبیرستان	مدرسه راهنمایی و دبستان		دبستان
۱۲۰	۱۰	۵	۸	۵۵	۱۵۲	فراوانی
۳۴/۳	۲/۹	۱/۴	۲/۳	۱۵/۷	۳۴/۴	درصد

مأخذ: اطلاعات میدانی

شغل

بر اساس یافته‌ها ۸۴/۳ درصد از مهاجرین در بخش خدماتی، ۷/۷ درصد در بخش صنعت، ۵/۷ درصد در بخش کشاورزی، و ۲/۳ درصد هم در سایر مشاغل فعالیت می‌کنند.

جدول شماره ۹- توزیع فراوانی اشتغال مهاجرین در گروه‌های عمده فعالیت اقتصادی

شغل مهاجرین				شاخص
سایر	کشاورزی	صنعت	خدماتی	
۸	۲۰	۲۷	۲۹۵	فراوانی
۲/۳	۵/۷	۷/۷	۸۴/۳	درصد

مأخذ: اطلاعات میدانی

خدمات رفاهی محله

بر اساس یافته‌ها، نگرش پاسخگویان در مورد وضعیت خدمات رفاهی محله‌اشان، ۲۱/۷ درصد عالی، ۳۸/۳ درصد خوب، ۳۱/۷ درصد متوسط و ۸/۳ درصد گزینه بد را پاسخ داده‌اند.

جدول شماره ۱۰- توزیع فراوانی نگرش پاسخگویان به خدمات رفاهی محله

شاخص	عالی	خوب	متوسط	بد
فراوانی	۷۶	۱۳۴	۱۱۱	۲۹
درصد	۲۱/۷	۳۸/۳	۳۱/۷	۸/۳

مأخذ: اطلاعات میدانی

دلایل انتخاب محله

بر اساس یافته‌ها ۳/۷ درصد از پاسخگویان وابستگی طایفه ای و خویشاوندی ۱۶/۳ درصد ارزانی زمین، ۲ درصد واگذاری زمین یا مسکن دولتی، ۴/۳ درصد اجاره پایین مسکن، ۵/۷ درصد نزدیک بودن به محل کار، ۶۶/۳ درصد امکانات رفاهی و تفریحی و ۱/۷ درصد هم به سایر گزینه‌ها پاسخ داده‌اند. همان طور که مشاهده می‌کنید بیشتر پاسخگویان امکانات رفاهی و خدماتی را انتخاب کرده‌اند.

۱۱- توزیع فراوانی دلایل انتخاب محله از نظر مهاجرین

شاخص	وابستگی طایفه ای و خویشاوندی	ارزانی زمین	واگذاری زمین یا مسکن دولتی	اجاره پایین مسکن	نزدیک بودن به محل کار	امکانات رفاهی و خدماتی	سایر
فراوانی	۱۳	۵۷	۷	۱۵	۲۰	۲۳۲	۶
درصد	۷/۳	۱۶/۳	۲	۴/۳	۵/۷	۶۶/۳	۷/۷

مأخذ: اطلاعات میدانی

تحلیل فرضیات

۱- مهاجرت های روستایی - شهری در شهرستان ممسنی روند نامتوازن و نامتناسبی را داشته است. با عنایت به اینکه میزان مهاجرت روستا- شهری در طی سال های ۵۰- ۱۳۴۵، ۱۶۸۲ نفر بوده است. در طی آن سالها آمار دقیقی در مورد مهاجرت سالهای ۵۵ - ۱۳۵۰ منتشر نشد ولی با توجه به اینکه رشد جمعیت شهری ۷/۶ درصد بوده است می توان حدس زد که میزان مهاجرت بالا بوده است. این روند در طی دهه های ۶۵- ۱۳۵۵ و ۷۵- ۱۳۶۵ هم ادامه داشته است به طوری که میزان مهاجرت به شهر نورآباد ۷۲۸۸ و ۸۳۰۶ نفر بوده است که این امر به نوبه خود باعث رشد بالای جمعیت ۸/۷ و ۵/۲ درصد در طی این دو دهه شده است. در طی دهه ۸۵ - ۱۳۷۵ این روند مهاجرت ها تا حدی کم شد و میزان مهاجرت ۴۲۵۳ نفر بوده است. نتیجه اینکه در طی این چند دهه ۲۱۵۲۹ نفر مهاجرت به شهر نورآباد داشته ایم که چیزی در حدود ۳۷ درصد از جمعیت شهر را تشکیل می دهند و این امر روند مهاجرت نامتوازن و نامناسب را در شهرستان ممسنی نشان می دهد و فرضیه اول مورد تایید می باشد.

۲- جاذبه های شهری عامل اصلی افزایش جمعیت شهرنشین شهرستان ممسنی (ناشی از مهاجرت های روستا - شهری) بوده است.

بر اساس یافته های تحقیق تعداد پاسنگویانی که امکانات رفاهی و تفریحی را به عنوان عامل مهاجرت شهری خود می دانند ۵۳ نفر میانگین شان ۱/۶۰۸۹ و انحراف معیارشان ۰/۳۴۹۶۱ و تعداد پاسنگویانی که وجود شغل را به عنوان عامل مهاجرت شهری خود می دانند ۱۲۲ نفر و میانگین شان ۲/۷۱۷۶ و انحراف معیارشان ۰/۴۹۷۲۲ و تعداد پاسنگویانی که (دستمزد بالا) درآمد را به عنوان عامل مهاجرت شهری خود می دانند ۶۷ نفر و میانگین شان ۳/۱۷۹۱ و انحراف معیارشان ۰/۲۲۸۷۷ و تعداد پاسنگویانی که امکانات بهداشتی را به عنوان عامل مهاجرت شهری خود می دانند ۵۷ نفر و میانگین شان ۳/۶۳۶۴ و انحراف معیارشان ۰/۰۰۰۰ و تعداد پاسنگویانی که امکانات خدماتی را به عنوان عامل مهاجرت شهری خود می دانند ۵۱ نفر و میانگین شان ۳/۷۸۰۷ و انحراف معیارشان ۰/۷۷۱۲۰ می باشند.

از جاذبه های شهر نورآباد که در جذب آنها از شهر یا روستا به این شهر نقش داشته است نام برده اند طبق نتایج به دست آمده وجود شغل و دستمزد (درآمد) عامل اصلی مهاجرت به شهر نورآباد می باشد.

مقدار سطح معنی داری طبق قانون ۰۰۵. P دال بر تایید فرضیه است. همچنین میزان همبستگی دال بر همبستگی خیلی قوی میان متغیرهاست. به طوری که مقدار سطح معنی داری در آزمون واریانس (ANOVA) برابر است با $\text{sig} = /$ مقدار کی دو $(X^2) = /$ جهت پی بردن به سطح رابطه ی میان متغیرها دال بر تایید این فرضیه می باشد. همچنین میزان همبستگی دال بر همبستگی میان متغیرهاست.

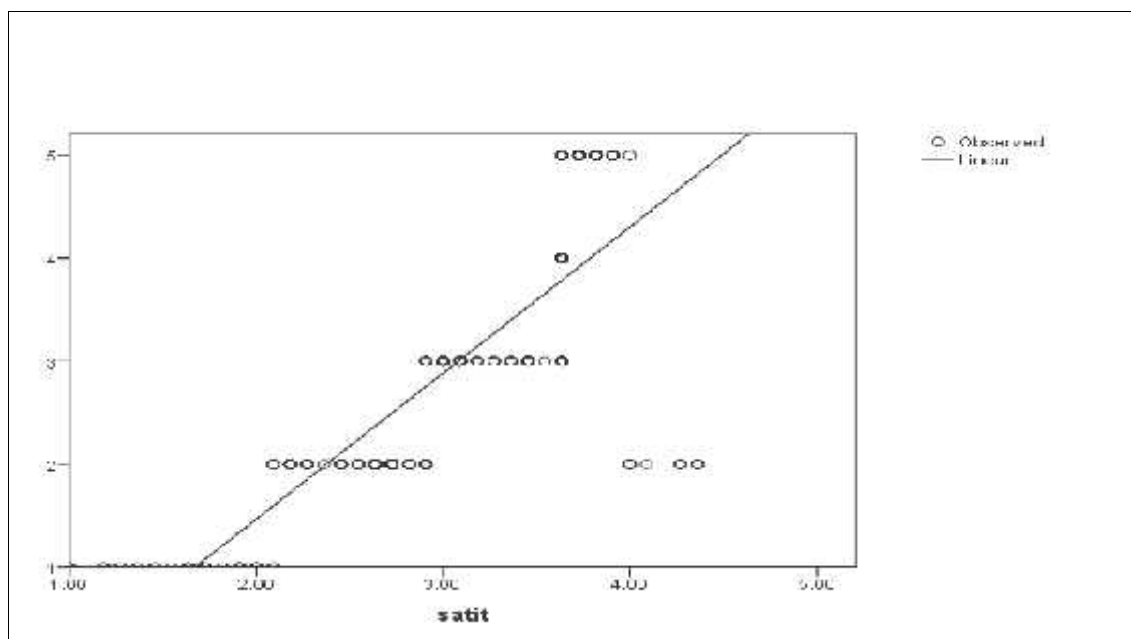
مقدار همبستگی پیرسون دال بر همبستگی مثبت و خیلی قوی میان متغیر های جاذبه های شهری و افزایش نرخ جمعیت (به علت مهاجرت) شهر نورآباد می باشد. $R = ۰/۸۴۶$ مقدار همبستگی به طور کلی بین +۱ و -۱ در نوسان است هر چه

مقدار به دست آمده به عدد $+1$ نزدیکتر باشد همبستگی قوی تر و هر چه به عدد -1 نزدیکتر همبستگی ضعیفتر و عدد صفر همبستگی اش خنثی است و اعداد زیر صفر همبستگی معکوس دارند. در اینجا همبستگی مثبت و قوی میان متغیرها وجود دارد. با توجه به مقادیر به دست آمده این فرضیه تایید می گردد. پس نتیجه می گیریم میان دو متغیر جاذبه های شهری و افزایش نرخ جمعیت (به علت مهاجرت) شهر نورآباد ممسنی رابطه معنا دار وجود دارد و فرضیه دوم نیز تایید می گردد.

جدول شماره ۱۲- توزیع فراوانی و آزمون های استنباطی جهت بررسی تایید یا رد فرضیه

شاخصها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	سطح معنی داری واریانس	سطح همبستگی	X ²
امکانات رفاهی و تفریحی	۵۳	۱/۶۰۸۹	۰/۳۴۹۶۴	۳۶۰/۱۰۸	۰/۰۰۳	۰/۸۶۴	۰/۰۰۱
وجود شغل	۱۲۲	۲/۸۱۷۶	۰/۴۹۷۲۲				
دستمزد بالا درآمدی	۶۷	۳/۱۷۹۱	۰/۲۲۸۷۷				
امکانات بهداشتی	۵۷	۳/۶۳۶۴	۰/۰۰۰۰				
امکانات خدماتی	۵۱	۳/۷۸۰۷	۰/۰۸۷۵۳				
کل	۳۵۰	۲/۹۴۲۶	۰/۷۷۱۲۰				

مأخذ: محاسبات نگارندگان

شکل شماره ۳: نمودار همبستگی پیرسون بین جاذبه های شهری و افزایش جمعیت شهر نورآباد ناشی از مهاجرت

نتیجه گیری

شهرستان ممسنی در سال ۱۳۴۲ به عنوان یکی از شهرستان‌های استان فارس با مرکزیت شهر نورآباد به وجود آمد. تا قبل از این سال با عنوان بخش فهلیان جزئی از شهرستان کازرون بود. در طی این چند دهه جمعیت شهرستان و علل الخصوص جمعیت شهری این شهرستان رشد بالایی داشته است. به طوری که جمعیت شهری شهرستان از ۵۲۷۱ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۵۷۹۵۷ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است. بیشتر این رشد جمعیت ناشی از مهاجرت روستاییان شهرستان می‌باشد. به طوری که تعداد روستاهای خالی از سکنه شهرستان از ۲۲ روستا در سال ۱۳۵۵ به ۲۸۴ روستا در سال ۱۳۸۵ رسیده است؛ و ما در بخش جمعیت روستایی بعد از سال ۱۳۵۵ شاهد رشد منفی جمعیت هستیم. بیشتر این روستاییان در مکان زندگی خود فقدان امکانات آموزشی، رفاهی و خدماتی داشته‌اند و اکثر آن‌ها به دلیل کمبود درآمد به شهر نورآباد مهاجرت کرده‌اند و بیشتر در شغل‌های خدماتی از جمله دست فروشی و کارگر ساختمانی مشغول به کار شده‌اند. در طی چند سال گذشته تا حدی از میزان مهاجرت روستاییان به دلیل فراهم کردن امکانات آموزشی، خدماتی، رفاهی و امکاناتی نظیر آب، برق، و راه کم شده است ولی تاکنون مشکل اصلی مردم شهرستان یعنی نداشتن درآمد کافی و ثابت که بتواند به آن به عنوان مایحتاج زندگی خود و خانواده‌اش اتکا کنند موجود است؛ و نشانه فقر را در چهره تک به تک و شکل زندگی روستاییان شهرستان می‌توان مشاهده کرد. امید است که مسئولین امر و دست‌اندرکاران مدیریت شهرستان و استان در طی سال‌های آینده در این زمینه که سال‌هاست مشکل آن پابرجاست کاری انجام داده و با برنامه ریزی مناسب و به موقع از پتانسیل‌های شهرستان ممسنی که در زمینه کشاورزی و دامداری می‌باشد استفاده لازم را بکنند.

منابع:

- ۱- ابراهیم زاده، ع (۱۳۸۰)، «مهاجرت‌های روستایی و علل و پیامدهای آن: نمونه: استان سیستان و بلوچستان»، *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، شماره ۶۰، ۱۴۳-۱۶۸.
- ۲- پتیه، ژ (۱۳۶۹) «مهاجرت روستاییان»، ترجمه محمد مومنی کاشی، تهران، انتشارات سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- ۳- پاپلی یزدی (۱۳۶۶)، «مهاجرت‌های روستایی خراسان»، *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، شماره ۶، صص ۱۲۳-۷۷.
- ۴- جلالیان، ح، محمدی یگانه، ب (۱۳۸۶)، «تحلیل عوامل جغرافیایی موثر در مهاجرت‌های روستایی شهرستان زنجان از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۵»، *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی*، شماره ۶۱، صص ۸۹-۹۹.
- ۵- حبیبی فهلیانی، ح (۱۳۷۱)، «مسنی در گذرگاه تاریخ»، شیراز، انتشارات نوید.
- ۶- زنجان، ح (۱۳۸۰)، «مهاجرت»، تهران، انتشارات سمت.
- ۷- سعیدی، ع (۱۳۷۷)، «مبانی جغرافیای روستایی»، تهران، انتشارات سمت.
- ۸- شهابی، س (۱۳۸۱)، «بررسی اولویت‌های ارزشی جوانان روستایی و عوامل موثر بر آن در استان اصفهان»، گروه تحقیقات و بررسی مسایل روستایی، وزارت جهاد کشاورزی.
- ۹- طاهر خانی، م (۱۳۸۰)، «تحلیلی بر عوامل موثر در مهاجرت‌های روستایی - شهری»، *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، شماره ۶۲، صص ۹۳-۶۷.
- ۱۰- کورتز، ن (۱۳۸۴)، «آمار در علوم اجتماعی»، ترجمه حبیب الله تیموری، تهران، نشر نی.
- ۱۱- کلانتری، خ (۱۳۸۷)، «پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم افزار SPSS»، تهران، انتشارات فرهنگ صبا.
- ۱۲- گودرزی، م (۱۳۸۸)، «بررسی جاذبه‌ها و پتانسیل‌های گردشگری شهرستان ممسنی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- ۱۳- مهدوی، م (۱۳۷۷)، «مقدمه ای بر جغرافیای روستایی ایران»، تهران، انتشارات سمت.
- ۱۴- مهدوی، م، قدیری معصوم، م و محمدی یگانه، ب (۱۳۸۳)، «نقش عوامل جغرافیای طبیعی در ناپایداری و مهاجرت‌های روستایی استان زنجان»، *مجله پژوهش‌های جغرافیایی*، شماره ۴۹، صص ۲۱-۱۷.
- ۱۶- مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان فارس (۱۳۸۵ - ۱۳۳۵).
- ۱۷- مرکز آمار ایران، شناسنامه آبادی‌های استان و شهرستان (۱۳۸۵ - ۱۳۵۵).

۱۸- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری های عمومی نفوس و مسکن شهرستان نورآباد ممسنی، سال های ۱۳۸۵-۱۳۴۵.

۱۹- مهندسین مشاور امکو (۱۳۷۹)، «طرح جامع شهر نورآباد».

۲۰- مجیدی، ن (۱۳۷۱)، «تاریخ و جغرافیای ممسنی»، تهران، انتشارات شهران.

21- Anderson, R., (2002), "Risk in Rural Development : Challenges for Managers and Policy Makers. Rurul Development Department, *World Bank*.

22- Fawcett, T, . Jameset, A., (1982), "Reasons for Migration Behavio", *World Development*, 10, (4) :98-129.

23-[www. Mamasani. Com](http://www.Mamasani.Com)

24- www. sci. org. ir